

Beleidsplan 2022 en verder

Vastgesteld tijdens de bestuursvergadering van 28 mei 2022

1. Achtergrond

1.1. Fondation Custodia

De Fondation Custodia ("Fondation Custodia") is in 1947 te Bazel opgericht door de kunstkenner en verzamelaar Frits Lugt en zijn echtgenote Jacoba Lugt-Klever, teneinde hun verzamelingen voor de toekomst en na hun overlijden bijeen te houden. Fondation Custodia zet het werk voort van deze internationaal bekende verzamelaar die in 1970, op 86-jarige leeftijd, overleed. De door Fondation Custodia beheerde verzameling wordt de "Collectie Frits Lugt" genoemd.

Behalve het beheren van de Collectie Frits Lugt, organiseert en/of werkt Fondation Custodia mee aan talloze tentoonstellingen in Frankrijk en daarbuiten, bevordert zij wetenschappelijk onderzoek op het gebied van de kunstgeschiedenis, geeft zij belangwekkende publicaties uit, stimuleert zij jonge kunsthistorici door stages verbonden met een verblijf in Parijs aan te bieden en ondersteunt zij instellingen als het RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis ("RKD") in Den Haag en het Nederlands Interuniversitair Kunsthistorisch Instituut in Florence ("NIKI").

In 1953 heeft Fondation Custodia het gebouwencomplex op 121 rue de Lille te Parijs aangekocht, waar in het *Hôtel Turgot* de verzameling is ondergebracht en waar zich tot 31 december 2013 aan de voorkant, in het *Hôtel Lévis-Mirepoix*, het *Institut néerlandais* bevond dat in 1956 op initiatief van het echtpaar Lugt in samenwerking met de Nederlandse overheid was opgericht, maar waarvan de activiteiten gestaakt zijn nadat het Ministerie van Buitenlandse Zaken de subsidie beëindigde. Tegenwoordig huurt het Ministerie van Buitenlandse Zaken één verdieping in *Hôtel Lévis-Mirepoix*. Deze verdieping wordt gebruikt voor diverse activiteiten die onder verantwoordelijkheid van de culturele attaché verbonden aan de Nederlandse Ambassade in Parijs en onder de naam "*Atelier Néerlandais*" georganiseerd worden. Sinds 1 juli 2015 is op de tweede verdieping de Europese vestiging van de *Terra Foundation for American Art* gevestigd. In samenwerking met de *Terra Foundation for American Art* worden ook tentoonstellingen

georganiseerd. In het gebouw *Hôtel Lévis-Mirepoix* is ook de voor het publiek toegankelijke bibliotheek gevestigd waar kunsthistorisch relevante boeken kunnen worden geraadpleegd. Sinds 2008 wordt Fondation Custodia in Nederland aangemerkt als ANBI. Begin 2020 heeft de Franse belastingdienst bovendien nog eens bevestigd dat Fondation Custodia de status heeft van *'fondation reconnue d'utilité publique'* (een stichting van algemeen nut) in de zin van de Franse belastingwet (art. 200 en 238 bis van de *code général des impôts* (CGI)). Ook de Zwitserse belastingdienst erkent Fondation Custodia als instelling van algemeen nut.

Fondation Custodia is ingeschreven in de Kamer van Koophandel onder nummer 71094261. In Nederland is door de Belastingdienst aan Custodia fiscaal nummer 7656968 toegekend. Meer informatie over de activiteiten van Fondation Custodia in Nederland is te vinden op de website: www.fondationcustodia.nl.

1.2. Stichting Simplicitas

De Nederlandse stichting Simplicitas (statutair gevestigd te Den Haag; "Simplicitas") is op 19 januari 1950 opgericht door de oprichters van Fondation Custodia en fungeert als steunstichting van Fondation Custodia. Simplicitas beheert haar vermogen en besteedt haar inkomen ten behoeve van Fondation Custodia, onder meer door jaarlijkse ondersteuning van de exploitatie. Evenals Fondation Custodia wordt Simplicitas sinds 2008 in Nederland aangemerkt als ANBI. Simplicitas is ingeschreven in de Kamer van Koophandel onder nummer 41151892 en haar RSIN/fiscaal nummer is 803580277.

2. Bestuur

2.1 Taken bestuur Fondation Custodia

Bij zowel Fondation Custodia, als Simplicitas, is het bestuur het beleidsbepalende orgaan. Het bestuur van beide stichtingen bestaat uit dezelfde personen. Op dit moment zijn dat:

- dhr. prof. mr. C.E. du Perron (voorzitter; raadsheer in de Hoge Raad, en hoogleraar privaatrecht aan de Universiteit van Amsterdam);
- dhr. prof. mr. J. de Bie Leuveling Tjeenk (plv. voorzitter; advocaat bij De Brauw Blackstone Westbroek, bijzonder Hoogleraar Corporate Litigation aan de Vrije Universiteit vanwege de Vereniging Corporate Litigation, en lid Staatcommissie voor het Internationaal Privaatrecht);
- dhr. mr. G.H.A. ter Kuile (penningmeester; partner bij Foreman Capital);
- mw. drs. Q.C.S. Langeveld (plv. penningmeester; voormalig directeur bij BNP Paribas Asset Management en thans werkzaam als financieel adviseur bij vermogensfondsen en investeringsmaatschappijen);
- drs. C. baron van Tuyll van Serooskerken (kunsthistorisch bestuurslid; voormalig hoofdconservator bij Teylers Museum in Haarlem, en voormalig hoofd van het *Département des Arts Graphiques* van het *Musée du Louvre* in Parijs);
- dhr. dr. A. de Koomen (plv. kunsthistorisch bestuurslid; Universitair Docent Opleiding Kunstgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en tevens opleidingsdirecteur van de opleidingen Kunstgeschiedenis, Cultuurwetenschappen, Theaterwetenschap en Muziekwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam);

- mw. mr. S.E.B. Kingma (bestuurslid; voormalig directeur bij ABN AMRO Bank, bestuurslid Stichting Behoud Panorama Mesdag BV, Den Haag en penningmeester Stichting het Zedelijk Ligchaam Charitas).

De bestuurders hebben allen de Nederlandse nationaliteit en worden gekozen wegens hun specifieke kennis en maatschappelijke positie. Er zijn conform de statuten van Fondation Custodia altijd tenminste twee juristen, twee financiële experts en twee kunsthistorici lid / plaatsvervangend lid van het bestuur.

Het bestuur wordt geassisteerd door een bestuurssecretariaat, waar twee medewerkers werkzaam zijn: mw. mr. C.H.M. Koch, bestuurssecretaris en mw. ir. E. de Jong, plv. bestuurssecretaris. Het kantoor van het bestuurssecretariaat is gevestigd op buitenplaats Doornveld aan de Dribergsestraatweg 27 in Doorn.

a) *Beleidsbepalende taken*

Het bestuur van Fondation Custodia vergadert minimaal vier keer per jaar: doorgaans ten minste driemaal in Nederland en éénmaal in Parijs, om de medewerkers in Parijs te spreken en om nieuwe aanwinsten voor de collectie te bekijken. Daarbij komen jaarlijks de volgende onderwerpen aan de orde: het algemene reilen en zeilen van Fondation Custodia, het jaarverslag, de aanwinsten, de tentoonstellingen, de jaarlijkse controle van de collectie, het aansturen van het beleid, het salarisbeleid met betrekking tot het personeel, het beleid ten aanzien van het beheer van de financiën, de begroting, het onderhoud en efficiënt gebruik en verhuur van de gebouwen, het accountantsrapport, het beleid ten aanzien van het gebruik van de ruimtes in het *Hôtel Lévis-Mirepoix*, het exploiteren van de kunsthistorische bibliotheek, het *Curators in training* programma (een stageprogramma voor conservatoren die zich specialiseren in oude kunst op papier, in samenwerking met het Rijksmuseum), het *Jacoba Lugt-Klever Fellowship* (een fellowship voor kunsthistorisch onderzoek, in samenwerking met het RKD) en *The Art of Drawing Course* (een tweedelige cursus in samenwerking met het NIKI). Daarnaast staan ook niet-periodiek terugkerende punten op de agenda, zoals: de uitbreiding van de collectie, de aanstelling van nieuw personeel, de pensioenen van de staf, het project *'Marques de collections'*, de toekomst en strategie van Fondation Custodia, het digitaliseren van de verzameling, het beantwoorden van ingekomen stukken, het meerjarenplan, het onderhoud van *Hôtel Lévis-Mirepoix* en *Hôtel Turgot*, het onderhoud van het gebouw van het NIKI in Florence, en kwesties van juridisch/praktische aard.

b) *Uitvoerende taken*

De voorbereiding en uitvoering van bovengenoemde taken worden eveneens verzorgd door de bestuursleden in nauwe samenwerking met het bestuurssecretariaat. Gedacht kan worden aan overleg met de huurders van Fondation Custodia (Ministerie van Buitenlandse Zaken en Terra *Foundation for American Art*), het opstellen van verzoekschriften en juridische stukken, adviseren ten aanzien van het aantrekken van personeel, het uitvoeren van het vermogensbeheer, periodieke controle van de kunstcollectie en het vervullen van representatieve verplichtingen, etc. Voor de operationele activiteiten in Parijs is drs. G. Luijten, een kunsthistoricus, als directeur aangesteld. Hij geeft leiding aan circa 25 personeelsleden en heeft de dagelijkse leiding over de Collectie Frits Lugt en de gebouwen *Hôtel Lévis-Mirepoix* en

Hôtel Turgot, en de activiteiten die daar plaatsvinden. De heer Luijten maakt al enige jaren deel uit van de keuringscommissie van TEFAF voor werken op papier tot 1850 en is sinds 2020 niet-uitvoerend bestuurder van de Vereniging Rembrandt. Daarnaast is hij lid van de raad van toezicht van het RKD in Den Haag, en voorzitter van de Stichting Nederlandse Kunsthistorische Publicaties, waarvan Fondation Custodia het postadres is geworden.

2.2 Taken bestuur Stichting Simplicitas

Ten minste eenmaal per jaar komt het bestuur bijeen voor een vergadering van Stichting Simplicitas. Deze vergaderingen vinden plaats in het kader van de bestuursvergaderingen van Fondation Custodia.

2.3 Bestuurdersvergoeding

Op grond van de door het bestuur vastgestelde 'Regeling bestuursvergoedingen' geldt dat de bestuursleden en plaatsvervangend-bestuursleden van de Fondation Custodia aanspraak kunnen maken op een jaarlijkse bestuursvergoeding van € 5.000,- voor het voorbereiden en het bijwonen van de bestuursvergaderingen en de uitvoering van hun overige taken. Sommige bestuursleden hebben afgezien van deze vergoeding.

Voor het voorbereiden en het bijwonen van bestuursvergaderingen ten behoeve van met de Fondation Custodia verbonden entiteiten door de bestuursleden van de Fondation Custodia, bestaat geen aanspraak op een bestuursvergoeding. Gemaakte kosten in de uitoefening van de bestuursfunctie kunnen na declaratie worden vergoed binnen de bij de Fondation Custodia gangbare maatstaven.

3. Financieel beleid

De penningmeesters zijn verantwoordelijk voor het financieel beleid en het beleggingsbeleid binnen Fondation Custodia en Stichting Simplicitas en leggen daarover aan het bestuur verantwoording af als vast agendapunt tijdens de vergaderingen. Fondation Custodia en Stichting Simplicitas verkrijgen hun inkomsten voornamelijk uit de rendementen op de beleggingen.

Jaarlijks wordt een begroting opgesteld en worden de in een kalenderjaar verwachte onderhoudskosten bepaald betreffende de collectie en de onroerende zaken die eigendom zijn van Fondation Custodia. Daarvoor worden voorzieningen in de jaarstukken van Fondation Custodia getroffen. Op dezelfde wijze wordt ook jaarlijks vastgesteld of en voor welke bedragen kunstaankopen kunnen worden gedaan. Zo nodig kunnen ook voorzieningen worden getroffen om in toekomstige jaren belangrijke kunstaankopen te kunnen doen.

4. Kunsthistorische bibliotheek

De kunsthistorische bibliotheek (circa 150.000 titels) staat ter beschikking van het publiek. De bibliothecaris en drie assistenten zijn in dienst van Fondation Custodia. Fondation Custodia betaalt eveneens het onderhoud en de aanschaf van de nieuwe boeken en tijdschriften (circa

1.500 per jaar). De catalogus is te raadplegen via internet: <https://biblio.fondationcustodia.fr/>. De bibliotheek is gevestigd in *Hôtel Lévis-Mirepoix*.

5. Collectie Frits Lugt

5.1 Werkzaamheden en activiteiten rondom de collectie

In *Hôtel Turgot*, waar de collectie Frits Lugt is gehuisvest, wordt de collectie bestudeerd en gedocumenteerd. Er bevindt zich tevens een restauratieatelier. Stukken uit de collectie worden op afspraak aan bezoekers getoond en er vinden kunstbeshouwingen plaats. Voor het publiek worden maandelijks een of meer rondleidingen georganiseerd. Daarnaast worden er jaarlijks exposities met bijbehorende publicaties georganiseerd (zie punt 8).

5.2 Digitalisering van de collectie Frits Lugt

Enige tijd geleden is een aanvang gemaakt met het digitaliseren van de collectie Frits Lugt ten behoeve van de publieke toegankelijkheid daarvan. Een deel van de collectie is inmiddels ook online te bekijken en deze faciliteit wordt verder uitgebreid: <https://collectiononline.fondationcustodia.fr/>.

6. Projecten

Sinds 1996 werkt de Fondation Custodia aan de verbeterde en uitgebreide online heruitgave van het voor historici, verzamelaars en handelaren van tekeningen en prenten onontbeerlijke standaardwerk *Les Marques de collections de dessins & d'estampes* van Frits Lugt (1921 en 1956): <http://www.marquesdecollections.fr/index.cfm?lang=3>. Hieraan werken momenteel drie personeelsleden.

Naast het organiseren van de verschillende tentoonstellingen met bijbehorende publicaties (hieronder vermeld) draagt Fondation Custodia bij aan het ontsluiten van verzamelingen Nederlandse en Vlaamse schilderijen in de Franse regionale musea (in de vorm van tentoonstellingen en catalogi) alsook op het gebied van de Nederlandse en Vlaamse tekenkunst. Voorts zal, zoals de afgelopen jaren gebruikelijk is geweest, door leden van de staf van Fondation Custodia worden deelgenomen aan verschillende seminars en symposia.

7. Financiële steun aan derden

7.1.1 Samenwerkingsovereenkomst met het RKD

Met ingang van 2019 is Fondation Custodia met het RKD in Den Haag een samenwerkingsovereenkomst aangegaan om de reeds jarenlange en hechte samenwerking te formaliseren. Deze samenwerking kent diverse vormen, activiteiten en projecten, zoals (1) het Jacoba Lugt-Klever Fellowship (zie ook hierna), (2) ondersteuning van het RKD ten aanzien van de vertaling van artikelen/publicaties in het algemeen en ten behoeve van het tijdschrift 'Oud Holland' in het bijzonder, en (3) ondersteuning ten aanzien van de abonnementskosten van het RKD van enkele tijdschriften.

7.1.2 *Jacoba Lugt-Klever Fellowship*

In 2018 heeft het bestuur besloten tot beschikbaarstelling (met ingang van 2019) van een tweejarige studiebeurs, het *Jacoba Lugt-Klever Fellowship*, in samenwerking met het RKD te Den Haag. De beurs is voor zelfstandig en objectgericht kunsthistorisch onderzoek dat gerelateerd is aan de voornaamste verzamelgebieden van de Fondation Custodia / Collectie Frits Lugt, te weten West-Europese teken- en prentkunst (“werk op papier”), geïllustreerde boeken van de zestiende tot de laat-negentiende eeuw, *plein-air* olieverfschetsen en autografen.

7.2 *Curators in training programma*

Samen met het Prentenkabinet van het Rijksmuseum verzorgt de Fondation Custodia een programma voor ‘*curators in training*’ om zo bij te dragen aan de specialisatie van kunst op papier voor kunsthistorici die in een museum willen werken.

7.3 *The Art of Drawing Course*

Samen met het NIKI in Florence verzorgt Fondation Custodia vanaf 2022 een cursus in twee delen (in Parijs en Florence) als intensieve introductie in de tekenkunst van de 15^e tot de 19^e eeuw. De cursus is bedoeld voor Master studenten, promovendi en junior conservatoren (tot 35 jaar) uit Nederland en België die zich (verder) willen specialiseren in de tekenkunst.

7.4 *Frits en To Lugt Studiefonds*

In 2019 heeft het bestuur van Fondation Custodia het ‘Frits en To Lugt Studiefonds’ in het leven geroepen. Dit fonds steunt onderwijs- en onderzoeksactiviteiten op het verzamelgebied van de Fondation Custodia (met name werken op papier en verzamelgeschiedenis). Zo droeg Fondation Custodia bijvoorbeeld bij aan de drukkosten van de publicatie van het boek *Hadriaan Beverland, Blinded by Curiosity* door Joyce Zelen.

7.5 *Diverse steun*

Buiten de jaarlijkse financiële steun aan het RKD en het internationale tijdschrift *Master Drawings*, wordt tevens steun verleend aan belangrijke uitgaven op kunsthistorisch gebied. Zo droeg Fondation Custodia in 2021 bijvoorbeeld bij aan de drukkosten van de publicatie *De schilders van het Panorama van Scheveningen* van Museum Panorama Mesdag. Ook kunnen bijdragen worden verleend aan publicaties die rechtstreeks of zijdelings te maken hebben met een Nederlands kunsthistorisch onderwerp, met kunstvoorwerpen die zich in de Collectie Frits Lugt bevinden of met verzamelgeschiedenis in het algemeen.

Sinds 2019 is Fondation Custodia steunlid van de VNK (Vereniging van Nederlandse Kunsthistorici). Daarnaast fungeert het bestuurssecretariaat van Fondation Custodia in Doorn als het postadres van de Stichting Nederlandse Kunsthistorische Publicaties (SNKP) en van het Nederlandse kunsthistorische kwartaalblad *Simiolus* (dat door SNKP wordt uitgegeven).

8. Tentoonstellingen georganiseerd door Fondation Custodia in de laatste vijf jaar

2017

4 februari – 7 mei 2017

Du Dessin au tableau au siècle de Rembrandt (schilderijen en tekeningen)

Fondation Custodia, in samenwerking met de *National Gallery of Art*, Washington

4 februari – 7 mei 2017

La Quête de la ligne. Trois siècles de dessin en Allemagne (tekeningen)

Fondation Custodia, in samenwerking met de *Hamburger Kunsthalle*

2018

27 januari – 29 april 2018

Georges Michel. Le Paysage sublime (schilderijen en tekeningen)

Fondation Custodia, in samenwerking met het *Monastère royal de Brou*, Bourg-en-Bresse

27 januari – 29 april 2018

Les Portraits en miniature de la Collection Frits Lugt (portretminiaturen)

Fondation Custodia

27 januari – 29 april 2018

Art sur papier. Acquisitions récentes (tekeningen en prenten)

Fondation Custodia

2 juni – 2 september 2018

The American Dream. Pop to the present (prenten)

Fondation Custodia, in samenwerking met de *Terra Foundation for American Art* en het *British Museum*

6 oktober 2018 – 6 januari 2019

Vagues de renouveau. Estampes japonaises modernes 1900-1960 (prenten)

Fondation Custodia, in samenwerking met de *Nihon no hanga* collectie, Amsterdam

2019

2 februari – 12 mei 2019

Le Musée Pouchkine : Cinq cents ans de dessins de maîtres (tekeningen)

Fondation Custodia, in samenwerking met het Poesjkin Museum, Moskou

8 juni – 25 augustus 2019

Frans Hals. Portraits de famille (schilderijen)

Fondation Custodia, in samenwerking met het *Toledo Museum of Art* en de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Brussel

8 juni – 25 augustus 2019

Enfants du Siècle d'or. Œuvres de la Fondation Custodia (schilderijen en werken op papier)
Fondation Custodia

8 juni – 25 augustus 2019

Marian Plug. Peintures et œuvres sur papier (schilderijen en werken op papier)
Fondation Custodia

21 september – 15 december 2019

Willem Bastiaan Tholen (1860-1931). Un impressionniste néerlandais (schilderijen en tekeningen)
Fondation Custodia, in samenwerking met het Dordrechts Museum

21 september – 15 december 2019

Palézieux (1919-2012). Œuvres sur papier (werken op papier)
Fondation Custodia, in samenwerking met het *Musée Jenisch Vevey*

2020

15 februari – 10 mei 2020 (verlengd t/m 6 september 2020)

Studi & Schizzi. Dessiner la figure en Italie 1450-1700 (tekeningen)
Fondation Custodia

15 februari – 10 mei 2020 (verlengd t/m 6 september 2020)

Anna Metz. Eaux-fortes (werken op papier)
Fondation Custodia

15 februari – 10 mei 2020 (verlengd t/m 6 september 2020)

Siemen Dijkstra. À bois perdu (werken op papier)
Fondation Custodia

2021

3 december 2021 – 3 april 2022

Sur le motif. Peindre en plein air 1780-1870 (schilderijen)
Fondation Custodia, in samenwerking met de *National Gallery of Art*, Washington en het *Fitzwilliam Museum*, Cambridge

3 december 2021 – 3 april 2022

Charles Donker (werken op papier)
Fondation Custodia

In voorbereiding

8 oktober 2022 – 8 januari 2023

Léon Bonvin (1834-1866). Une poésie du réel (werken op papier)
Fondation Custodia

8 oktober 2022 – 8 januari 2023
Dessins français du XIXe siècle (tekeningen)
Fondation Custodia

Voorjaar 2023
Process. European Design Drawings from the Rijksmuseum 1500-1900 (tekeningen)
Fondation Custodia, in samenwerking met het Rijksmuseum, Amsterdam en het Noordbrabants Museum, 's Hertogenbosch

Voorjaar 2023
Les dessins hollandais du XVIIIe siècle de la collection des Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique (tekeningen)
Fondation Custodia, in samenwerking met de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Brussel

Zomer 2023
Jacob Vrel. Un peintre de mystère (schilderijen)
Fondation Custodia, in samenwerking met het Mauritshuis, Den Haag

Zomer 2023
Rein Dool (né en 1933), dessinateur (tekeningen)
Fondation Custodia, in samenwerking met het Dordrechts Museum

9. Publicaties uitgegeven door Fondation Custodia in de laatste vijf jaar

2017

Magali Briat-Philippe, Ger Luijten (eds.), *Georges Michel. Le Paysage sublime*, Parijs 2017

2018

Karen Schaffers-Bodenhausen, *Portrait Miniatures in the Frits Lugt Collection*, Parijs, 2018

Vagues de renouveau. Estampes modernes japonaises 1900-1960, Parijs 2018 (Franse vertaling)

Joachim Jacoby, *Guillaume Jean Constantin (1755-1816). A drawings' dealer in Paris, Paris – Londen 2018*

2019

Le Musée Pouchkine : Cinq cents ans de dessins de maîtres, Parijs 2019

Gijsbert van der Wal, Marian Plug. *Achter de voorstelling ontstaat het schilderij / Peintures et œuvres sur papier*, Parijs 2019 (Nederlands en Frans)

Willem Bastiaan Tholen (1860-1931). Een gelukkige natuur, Parijs – Dordrecht – Bussum 2019

Florian Rodari en Ger Luijten (eds.), *Palézieux. Œuvres sur papier*, Parijs – Vevey – Milaan 2019

2020

Jan Piet Filedt Kok en Gijsbert van der Wal, *Anna Metz. Etsen / Eaux-fortes*, Parijs 2020 (Nederlands en Frans)

Gijsbert van der Wal, *Siemen Dijkstra. À bois perdu*, Parijs 2020; tweetalige editie (Nederlands en Frans)

True to Nature. Open-air Painting in Europe 1780-1870, Parijs – Londen 2020

Sur le motif. Peindre en plein air 1780-1870, Parijs – Londen 2020 (Franse vertaling)

Jean-Paul Bouillon, *Manet to Bracquemond: Newly Discovered Letters to an Artist and Friend*, Parijs – Londen 2020

2021

Jan Piet Filedt Kok en Gijsbert van der Wal, *Charles Donker. Altijd kijken / D'abord regarder*, Parijs 2021 (Frans en Nederlands)

Jacob Vrel, un peintre de mystère, München – Parijs – Den Haag 2021 (Engels, Frans en Duits)

Peter Vos, *333 vogels / 333 oiseaux / 333 birds*, facsimile tekenboek, Parijs 2021 (Nederlands, Frans en Engels)

In voorbereiding

Léon Bonvin (1834-1866). Une poésie du réel / Drawn to the Everyday, Parijs 2022 (Frans en Engels)

Dessins français du XIXe siècle. Fondation Custodia, Parijs 2022

Rein Dool (geb. 1933). De tekeningen / dessinateur, Parijs – Dordrecht 2022 (Nederlands en Frans)

Christiaan Jörg, *Chinese Porcelain in the Frits Lugt Collection*, Parijs 2022

Hans Buijs (ed.), Henk Th. van Veen, Hans Bloemsma, Edward Grasman, *Letters by Italian Artists in the Frits Lugt Collection*, vol. I, Tuscany, Rome and Umbria, Parijs 2023